

Kekrirokki pe 30.10.2009, Gloria

Hyvät kekrinvieättäjät

Olen Juha Nirkko, pölyttynyt arkistotutkija Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkistosta. Matti Kalliokoski kertoikin jo tärkeimmät asiat kekristä, ja minä esittelen muutamien näytesivujen avulla SKS:n uuden sivuston: "Kekri – syksyn juhlia, pyhiä ja kummajaisia" (www.finlit.fi/juhlat/kekri).

Sivuston tieto-osuudet on kirjoittanut Mari Kulmanen, joka aikoinaan teki folkloristiikan gradunsa halloween-juhlan tulosta Suomeen. Myös kuvitus on Marin valokuvista. Sivuston kansanperinneaineksen olen koonnut minä, kansanrunousarkiston kokoelmista, joissa kekriä riittää. Näytesivuja täällä Gloriassa avaa kollegani Heli Kautonen, joka SKS:n viestintäyksikössä on junailut teknistä toteutusta. Paikalla on myös Mikko Luotonen, joka on luonut sivujen graafisen ilmeen. Toteutuksen näihin pohjiin on tehnyt Riikka Pasanen.

"Herrain joulu, talonpojan kekri", tai: "Jokkaine jouluksee, köyhäkii köyriksee." Kekri oli entisaikaan tärkeä taitekohta, elinkeinovuoden vaihde. Lähellä kirkkovuoden vaihdetta se on nykyäänkin. Koska vuosi vaihtui, oli tärkeää juhlia ja tutkailla tulevia. Tulevia voitiin ennustaa kuuntelemalla ääniä, katselemalla merkkejä ja tulkitsemalla havaintoja. Se osattiin paremmin ja se oli helpompaa toteuttaa kuin nykyisessä viestien tulvassa. Lisäksi tässä syksyn taitekohdassa oli tulevaan mahdollista omilla toimilla vaikuttaa.

Tapoja ja uskomuksia on riittänyt, ja niitä esitellään sivustolla ilmansuunnittain: olen jakanut Suomen karkeasti kolmeen vyöhykkeeseen: etelä/länsi, keski/kaakko, itä/pohjoinen. Näin omien kotikulmien perinne on hiukan helpompi löytää ja eri alueiden vertailu mahdollista. Paikkakuntia on mahdollisimman paljon, jotta mahdollisimman harva pettyisi.

Ne asiat, jotka ihmisiä eniten huolettavat, ovat aina olleet terveys, toimeentulo ja ihmissuhteet. Arkistomuistiinpanoissa nämä tiivistyvät siten, että ennustettiin kuolemaa, vuodentuloa ja puolisoa. Pientä mystiikkaa on tässä sivustossa itsessäänkin. Se on nimittäin sillä tavalla dynaaminen, että se tieto-osuuksien yhteyteen "arpoo" eri katselukerroilla eri otteita arkistosta. Tällä hetkellä siellä on esimerkkinä "Sidottu emäntä", mutta seuraavalla kerralla jokin muu.

Entä halloween? Sehän on kelttien kekri, pyhäinpäivän kansanomaisen aattojuhla, joka siirtyi irlantilaisten mukana uudelle mantereelle. Amerikan maalla ei välttämättä ole keksitty paljon uutta, mutta siellä ollaan taitavia jalostajia. Tämä juhla jalostui 1800-luvun mittaan ja rantautui amerikkalaisen populaarikulttuurin mukana Eurooppaan takaisin.

Halloweenin voi ostaa kaupasta, kuten sivuilta löytyvä 99 varusteen lista osoittaa. Mutta pieni vertailu kekriin houkuttelee. Kun halloween tuo tarjolle esimerkiksi pirut, aaveet, vainajat, vampyyrit, noidat ja mustat kissat, kekriellä on heittää kehään köyrimöröt, kekripukit, kekrittäret, kekrimöykärit ja jopa keyrinhöntämät. Ne ovat mielestäni paljon jännittävämpiä ja vähemmän kuluneita.

Viimeksi eilen kuulin pojiltani: "Trick or treat, smell my feet, give me something good to eat!" Mutta entä kekri? Näin: "Päevään tullessa pit kaheksan kertoo syyvä ja ruoka pit pittee koko päevä pöyvässä. Jos eij käskenä vierasta syömään, niin vieras rupes särkemää uunija. Nämä sitä varten, että vaenajat eij tie pahhoo ja nuapurit eij vie siunausta salloo." – Tämä oli Vieremältä, Pohjois-Savon tapakulttuuria. Siis trick or treat – köyriä vai uunia!

Halloween on kiva juhla, pukeutuuhan se oranssin ja mustan väreihin ihan kuten työnantajani SKS. Ja varsinkin siksi, että kyseessä on oikeastaan sama juhla kuin kekri. Maailma on pieni, eikä kansanperinne ole kansallista vaan on aina ylittänyt rajoja varsin ketterästi. On mukava osata sanoa samoja asioita suomeksi ja englanniksi, tai olisi tylsää katsoa aina vain kotimaisia elokuvia. Meidän kasvimaallamme kasvoi tänä vuonna sekä nauriita että kurpitsaita. Halloween-symboliksi nousut kurpitsalyhty oli alun perin nauris, jonka sisällä irlantilainen Jack-veijari kantoi kynttilää.

Mutta sanana halloween – All Hallows' Eve eli pyhäinpäivän aatto – istuu aika kurjasti suomen kieleen, paljon huonommin kuin esimerkiksi rokki, johon on tosin pitempään ehditty totutella. Kekri taas on hieno muinaissuomalainen sana, komealta kuulostava ja karjanjumalana voimasana jo sinänsä.

Vielä 1960-luvun Tenavat-sarjakuvassa Viikko-lehdessä kääntäjä oli ongelmissa: karkkikiertuelasten puhepöytä "trick or treat" -lause oli päädytty kääntämään: "Palkkaa kekrikyöpöpelille!" Eppu odotti Suurta Kurpitsaa nousevaksi - mikonpäivän iltana. Jotkut vaihtopilaat toivat tietoa, mutta itselleni voimakas elämys ja samalla tiedonlähde oli John Carpenterin kauhuklassikko "Halloween – naamioiden yö" (1978). Katsoin sen varusmiehenä syksyllä 1981, ja paluu kasarmille pimeitä katuja pitkin pelotti.

Mutta onhan meillä ollut pyhäinpäivä. Itse kuulun evankelis-luterilaiseen kirkkoon ja käyn viemässä ainakin kynttilöitä haudoille. Kun aloitin opinnot Helsingissä, äiti halusi, että tulen kotipitäjään ja kotitilalle, lihapatojen ääreen, ainakin pyhäinmiestenpäivänä. Mutta vuonna 1986 en malttanut lähteä Helsingistä, sillä kuittasin juuri kekrin aikaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran renkinä ensimmäisen pätkätyöpalkkani, ja sitä piti juhlia.

Loppuhuipennus tai -kiteytys tähän esitykseeni tulee Valtimolta Pohjois-Karjalasta; sen on kirjannut tasan 70 vuotta sitten kollega, silloinen kansanrunousarkiston tutkija Jouko Hautala:

"Sieluinpäivän iltana eli kekri-iltana naapurit kuhtuvat toisensa vieraaksi,lihaa syötiin ja viinaa juotiin ja yönvalvojaisia piettiin. Painittiin ja veisata völlötettiin."

Juuri näinhän täällä tänään tehdään. Kiitokset Talonpoikaiskulttuurisäätiölle ja Maaseudun Sivistysliitolle, jotka jo nimillään muistuttavat siitä, että meillä on vieläkin talonpoikia ja -tyttöjä, ja siitä, että meillä on maaseutu. Sieltä saadaan esimerkiksi hyvää ruokaa. Ja ylistys Glorialle – Gloria Gloria – että meillä on tämä juhla! Kekkerit jatkukoot!